

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

XXXV. výroční zasedání Italské asociace konstitucionalistů

Ve dnech 3. a 4. prosince 2021 se na půdě *Università degli Studi di Napoli „Federico II“* konalo již třicáté páté výroční zasedání Italské asociace konstitucionalistů (*Associazione Italiana dei Costituzionalisti*), tentokrát na téma *Věda ústavněprávní a vědy humanitní*. Zasedání se, jak je v těchto časech zvykem, konalo hybridní formou. Bezmála čtyři stovky zejména italských konstitucionalistů se sešlo přímo v aulách této nejstarší veřejné univerzity na světě, zatímco bezpočet dalších mohl dění sledovat skrze živý stream.

Hlavní myšlenkou, která se jako Ariadnina nit vinula celým zasedáním, byl vzájemný vliv ústavněprávní vědy a věd humanitních. V tomto duchu byl program rozdělen do šesti po sobě jdoucích bloků: 1) ústavní rozměry historických zlomových okamžiků: francouzská revoluce, průmyslová revoluce, technologická revoluce; 2) ústavní rozměry demokracie: prolínání politologie a ústavněprávní vědy; 3) ústavní rozměry ekonomie: přispění ekonomické vědy k definici základních práv sociální povahy; 4) ústavní rozměry etiky: osobní princip a etika; 5) ústavní rozměry umění: přispění umění k ústavní kultuře.

Na počátku vystoupil profesor *Gaetano Silvestri*, emeritní předseda italského Ústavního soudu, jenž připomněl důležitost práva, a práva ústavního především, v boji s epidemií covidu-19 a zdůraznil odpovědnost každého z nás, ústavních právníků, k veřejnosti i ústavnímu státu. Velmi emotivním okamžikem se pak stala chvíle, kdy četl jména kolegů konstitucionalistů, kteří této epidemii podlehli a kteří byli následně uctěni minutou ticha. Ve svém příspěvku pak profesor *Silvestri* zdůraznil, že je to právě ústavněprávní věda, která je „hraniční právní vědou“ (*scienza giuridica frontiera*), v jejímž rámci je nezbytné neopomíjet filosofii, sociologii a další humanitní vědy. Své úvodní slovo uzavřel prozaickým varováním, že uvízne-li ústavněprávní věda v sebeklamu vlastní výjimečnosti, stane se sterilní.

Z jednotlivých bloků a příspěvků si dovoluji upozornit na ty, které, domnívám se, mají pro české (nejen) ústavněprávní prostředí největší význam a aktuálnost:

V prvním bloku profesor *Sandro Guerrieri* hovořil o zásadním vlivu interpretace francouzské revoluce na moderní institucionální uspořádání státu, respektive o tom, že způsob, jakým společnost interpretuje francouzskou revoluci, bezprostředně formuje nejzákladnější instituce a hodnoty jejího státu (parlament, princip reprezentativní demokracie, legitimitu a legalitu, politický lid, vztah státu a ideologie atp.). Francouzská revoluce tak dle *Guerrieriho* neformuje jen Francii a francouzský lid, ale prostřednictvím ideje ústavního vládnutí i celý demokratický Západ, prostřednictvím ideje transitivity vládnutí nově se formující státy a režimy a skrze jakobinismus a ideu revolučního vládnutí ovlivňuje státy a režimy marxistické (zejména v 2. polovině 20. století v Africe, jihovýchodní Asii a v Latinské Americe). Do českého (československého) prostředí se pak hodnoty ústavního vládnutí dostaly zejména skrze tradice třetí Francouzské republiky vtělené do Ústavní listiny 1920 a adoptované po roce 1993 současnou českou právní vědou.

V témže bloku se profesorka *Simona Colarizi* zabývala krizí italského liberálního státu na počátku 20. století, která byla dle jejích slov zapříčiněna zrozením společnosti mas a její politickou aktivizací. Vládnoucí liberální třída se podle ní nedokázala „napojit“ na

společnost mas, nevěřila v masové strany a organizace a označovala je za nevlastenecké. Její neschopnost masy aktivizovat a integrovat vedla následně až k nástupu fašismu, jenž byl schopen se na masy „napojit“ a nabídnout jim identitu bez dehonestace. Opakování této chyby vidí *Colarizi* i v 90. letech v Itálii, kdy byl politický systém opět odtržen od společnosti, která se již nevyznačovala masovými agregáty postprůmyslové společnosti, což vedlo až k tzv. druhé republice. Absenci těchto masových agregátů můžeme přitom zřetelně vidět také v naší současné české společnosti, kterou již nedefinuje třídní příslušnost nebo třeba život ve městě či na venkově, a stejně jako v Itálii v 90. letech i u nás můžeme pozorovat dlouhodobé tápání politického systému nalézt na tuto změnu odpověď.

V druhém bloku profesor *Tommaso Frosini* zmínil zajímavou myšlenku, a sice, že my konstitucionalisté máme mnohdy dojem, že musíme bránit ústavněprávní vědu před kontaminací jinými humanitními vědami, a to přesto, že mnohdy stojí na jejich poznatcích – kategorizace typů vlády a forem státu, terminologie atp. V českém prostředí tyto smíšené pocity z napojení ústavněprávní vědy na jiné obory, toto „kelseníanské dědictví“, dle mého názoru nejlépe ukazuje naše nakládání se státovědou, s níž si nevíme příliš rady. Víme však s jistotou, že do ústavněprávní vědy nepatří, jelikož se přeci nezabývá pozitivním platným ústavním právem.

Profesor *Alessandro Campi* pak v témže bloku varoval před „nacionalizací“ vědních odvětví, jako se to dle jeho slov stalo „postsartoriiovské“ politologii v Itálii založené na myšlenkách italského ústavního právníka *Gaetana Moscy* a politologa a sociologa *Giovanniho Sartoriho*. Tato „nacionalizace“ však, domnívám se, nemusí mít výlučně podobu uzavření se do myšlenkového světa jednoho státu, ale může mít i podobu „regionalizace“ vědního oboru, tedy například podobu uzavření se do středoevropského myšlenkového prostoru či eurocentrismu humanitních věd.

Profesor *Leonardo Morlino* tento druhý blok uzavřel příspěvkem, v němž se věnoval překážkám rozvoje interdisciplinarity, zejména pak té mezi ústavněprávní vědou a politologií, přičemž za největší překážku označil jejich institucionální oddělení na univerzitách a dalších výzkumných pracovištích, kde se ústavní právníci a politologové uzavřeli na svých fakultách, ve svých asociacích, časopisech a na svých konferencích, a nejsou proto nuceni diskutovat jeden s druhým. Naopak za nejsilnější hnací motor rozvoje interdisciplinarity označil profesor *Morlino* zkoumání komplexních fenoménů místo dílčích prvků a nové teorie a vědecké přístupy (teorie sociálních systémů, neoinstitucionalismus, rozvoj kvantitativního výzkumu díky novým technologiím atp.).

V rámci posledního, pátého bloku profesor *Orlando Roselli* hovořil o nutnosti ústavněprávní vědy reflektovat kulturu, která je zrcadlem živoucí společnosti a jejích hodnot. Navýsost zajímavé pak bylo jeho označení moderních ústav za nový literární žánr.

Profesorka *Maria Agostina Cabiddu* navázala ve svém příspěvku na profesora *Roselliho*, když hovořila o tom, že umění (krásná literatura, sochařství, malířství ad.) spoluformovalo představy společnosti o základních hodnotách, na nichž je založeno moderní právo. Výslovně také připomněla hodnoty dobrého vládnutí, soucitu a milosrdenství, lokální či národní sounáležitosti, občanských ctností, koncept trestu a spravedlivého soudce. Ve svém příspěvku zdůraznila, že se však nejedná o uzavřený proces, ale že umění neustále formuje společnost. Z toho důvodu by se mělo zkoumat, jak právě umění působí například na právní povědomí společnosti, základní koncepty práva a nakonec i na právníky samotné. Na tomto místě, domnívám se, nelze nepřipomenout sklon mnohých, zejména ústavních soudů odkazovat se ve svých rozhodnutích na „neodbornou“ literaturu. České soudy nevyjímaje.

Interdisciplinarita není ve vědě rozhodně žádnou novinkou, naopak, mohli bychom říci, že se jedná o jeden z trendů současné vědy, a to bez ohledu na konkrétní vědní obor. Mnohdy jde dokonce více o jakousi mantru, klíčový prvek, který musí být obsažen v rozvržení vědeckého projektu, nežli o smysluplnou koncepci vycházející ze stanovených výzkumných otázek. Toto výroční zasedání nicméně načrtlo velkou řadu témat, jež jsou pro ústavněprávní vědu životně důležitá a dotýkají se samotných základů ústavního práva či jeho fungování ve společnosti. Avšak k jejich úspěšnému probádání nepostačují nástroje a poznatky, které má ústavněprávní věda k dispozici, leč je třeba právě výše zmíněného interdisciplinárního přístupu, ba co více, jak vyzdvihl profesor *Campi*, je třeba otevřenosti nejen k jiným vědním oborům, ale i k myšlenkám z jiných zemí.

Lukáš Lev Červinka*

---

* JUDr. Lukáš Lev Červinka. Katedra ústavního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy; Fakulta ekonomie, Università Ca' Foscari v Benátkách. E-mail: cervinkl@prf.cuni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0770-7071>. Příspěvek vznikl s podporou projektu GAUK č. 462120 *Anti-establishmentové strany: Hrozba pro demokracii nebo naděje na její nové equilibrium?* a SVV projektu Univerzity Karlovy č. 260 494 *Integrovaná úloha lidských práv v moderním právu*.